

Ἐκκλησία καὶ Οἰκονομία

«Τὸ πρόβλημα τοῦ δικοῦ μου ψωμοῦ εἶναι πρόβλημα ὑλικό, ἀλλὰ τὸ πρόβλημα τοῦ ψωμοῦ τῶν διπλανῶν μου, ὀλόκληρου τοῦ κόσμου, εἶναι πνευματικό καὶ θρησκευτικό πρόβλημα. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ζεῖ μονάχα γιὰ τὸ ψωμί, ζεῖ ὅμως μὲ ψωμί, καὶ πρέπει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ ἔχουν ψωμί» (N. Berdiaev)

Ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ ἀποτελεῖ πρότιστα κοινότητα ζωῆς. Τὰ ὑλικά ἀγαθὰ καὶ ὁ κόσμος δὲν εἶναι ἀδιάφορα ἀντικείμενα, ἀλλὰ προσλαμβάνονται καὶ διαρκῶς ἀναφέρονται ὡς μέσα πού συγκροτοῦν καὶ ἐκφράζουν τὴν σχέση μεταξύ ἀνθρώπου, κόσμου καὶ Θεοῦ, τὶς σχέσεις μεταξύ τῶν ἀνθρώπων.

Ἄν ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ξεκίνησε τὴν ἱστορική της διαδρομὴ ὡς κοινότητα, ἂν ὁ μοναχισμὸς υἰοθέτησε τὴν κοινοβιακὴ ὀργάνωση ὡς πρόγευση τῶν ἐσχάτων, οἱ χριστιανοὶ στὸν κόσμον συχνὰ θεώρησαν ὅτι ἡ ἐνασχόληση μὲ τὰ βιοτικά καὶ οἰκονομικά ζητήματα δὲν ἀνήκει στὴ σφαῖρα τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ὡστόσο, ἡ χριστιανικὴ πίστη καὶ ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότητα δὲν ἀποτελοῦν στεγανὰ καὶ ἀδιὰ-πέραστα διαμερίσματα. Ὁ κόσμος εἶναι καλὸ λίκν δημιούργημα τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ οἰκονόμος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀπὸ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς οἰκονομίας, τῆς στάσης τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ κόσμου καὶ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἐξαρτᾶται συχνὰ ἡ γνησιότητα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Διαφορετικὰ ὁ κόσμος παραμένει ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ ἄνθρωπος διχάζεται μεταξύ ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ. Σὲ κάθε περίπτωση ἡ χριστιανικὴ παράδοση ἔδωσε μεγάλη βαρύτητα στὸν σύνδεσμο τῆς θεολογικῆς τῆς διδασκαλίας μὲ τὴν οἰκονομικὴ δραστηριότητα. Ἡ πατερικὴ γραμματεία εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀναφορὲς γιὰ τὴ στάση τοῦ Χριστιανοῦ ἔναντι τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ κυρίως γιὰ ζητήματα δίκαιης κατανομῆς τοῦ πλούτου, τοῦ ἀγῶνα κατὰ τῆς φτώχειας, κατὰ τοῦ ἄδικου πλουτισμοῦ, κατὰ τῆς τοκογλυφίας καὶ τῆς ἐκμετάλλευσης τῆς ἐργασίας.

Μὲ βασικὸ ἐργαλεῖο τὸν ὀρθὸ λόγον καὶ τὴν χρῆση τοῦ ἐμπειρικοῦ παραδείγματος, ἡ νεωτερικότητα σήμανε μίαν νέα ἐποχὴ στὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσης. Ἡ γνώση καὶ ἡ χρῆση τοῦ φυσικοῦ κόσμου μὲσω τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης ἐπιχείρησε νὰ ἀπομυθοποιήσει τὰ φαινόμενα τῆς φύσης καὶ νὰ ἀντικαταστήσει κάθε μεταφυσικὸ νόημα τῆς ὑπαρξῆς, προβάλλοντας τὴν γήινη εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου ἐνάντια στὴ θρησκευτικὴ μεταφυσικὴ μακαριότητα. Παρ' ὅλα αὐτὰ, ἡ πορεία καὶ ἡ ἐξέλιξη τῶν νεώτερων χρόνων θὰ ἦταν ἀδιανόητη δίχως τὸν χριστιανισμὸ. Ὁ χριστιανισμὸς ὄχι μόνον δὲν ἀντιμάχεται τὴ νεωτερικότητα, κατὰ μίαν ἄποψη, ἀλλὰ εἶναι ἡ πίστη τοῦ ἀνθρώπου τῆς νεωτερικότητος, δηλαδή, τοῦ ἀνθρώπου πού ἀνακάλυψε

ταυτόχρονα την προσωπική ελευθερία και τὸν συνεχῆ και εὐθύγραμμο χρόνο τῆς ἱστορίας. Ὁ ἱστορικὸς ἄνθρωπος εἶναι ἀθεράπευτα ταυτισμένος μὲ τὴν ἱστορία και τὴν πρόοδο. Δὲν μπορεῖ νὰ ἐπαναπαύεται στὸν παραδοσιακὸ ὀρίζοντα τῶν ἀρχετύπων και τῆς ἐπανάληψης, ἀλλὰ δημιουργεῖ καινοτομίες τις ὅποῖες και ἀξιοποιεῖ διαρκῶς. Πρόκειται γιὰ μία ὕψιστη σημασία τῆς ελευθερίας, τὴν ὁποία αἰσθάνεται ὅτι ἔχει ἀπέναντι ἀπὸ κάθε φυσικὸ νόμο. Κατὰ τὸν π. Σέργιο Μπουλκάκωφ, «ἡ πολιτικὴ οἰκονομία τῆς σύγχρονης Εὐρώπης ἔχει σήμερα ὡς βάση τῆς τὴν ἐπιστήμη. Φαίνεται λοιπὸν γι' αὐτὸ σὰν ἓνα στοιχεῖο ξένο κι ἐχθρικὸ στὸ χριστιανισμό. Στὴν πραγματικότητα ὅμως, ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ αὐτόν. Εἶναι δημιούργημα τοῦ χριστιανοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἐλευθερωμένου ἀπὸ τὴ φύση και ἀπὸ τὴ γοητεία τῆς πὺν κρατοῦσε αἰχμάλωτο τὸν ἄνθρωπο τῆς εἰδωλολατρείας. Χάρις στὸν χριστιανισμό ὁ ἄνθρωπος κατάλαβε ὅτι εἶναι ὁ κύριος και τὸ κέντρο τῆς φύσης...». Ὁ χριστιανισμὸς διαμόρφωσε τὴν ἀσκητικὴ και πνευματικὴ διάσταση τῆς οἰκονομικῆς ἐργασίας. Ὁστόσο, ὁ σύγχρονος «οἰκονομικὸς ἄνθρωπος» ἐκκοσμίκευσε τὸ πλαίσιο αὐτὸ και κατέστησε τὸν ἑαυτὸ του ὄχι ἀπλῶς οἰκονόμο και διαχειριστὴ, ἀλλὰ κυρίως κάτοχο και ἰδιοκτήτη. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ σύγχρονη οἰκονομία τῆς ἀγορᾶς.

Στὶς μέρες μας τὸ πρόβλημα τῆς κατανομῆς τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν τείνει ὀλοένα και περισσότερο νὰ ὑπερβαίνει τὴν πολιτικὴ διαμεσολάβηση και νὰ ἐντάσσεται στὴν αὐτόνομη ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας και τῆς τεχνολογίας, ἐρήμην τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ τέλος τῆς ἱστορίας, πὺν διακηρύσσουν κυνικά οἱ φιλελευθεριστὲς τῆς Ἀμερικῆς, δὲν σημαίνει ἀπλῶς τὴν ὀριστικὴ νίκη τῆς οἰκονομίας τῆς ἀγορᾶς στὸ πλαίσιο τοῦ παγκόσμιου δυτικῶν πολιτισμοῦ, ἢ τὴν ἀδυναμία τῆς ἱστορίας νὰ παραγάγει νέες πραγματικότητες, ἢ ἀκόμη νὰ νοηματοδοτήσει τὸν κόσμο και τὴν πορεία του. Τὸ τέλος τῆς ἱστορίας ἔγκειται περισσότερο στὴν τάση μετάλλαξης πὺν ἐμφανίζει ἡ ἀνθρώπινη ἱστορία, ἡ ὁποία μεταβάλλεται ραγδαῖα σὲ ἱστορία τῆς οἰκονομίας και τῆς τεχνολογίας. Πρόκειται ὄντως γιὰ μία κοσμικὴ κρίση πὺν ἐπισημαίνει τὴν ἀνάγκη γιὰ ἀλλαγὴ πολιτισμικοῦ παραδείγματος ἢ τὴν παθητικὴ μετάβαση στὴ βαρβαρότητα τοῦ τέλους τῆς ἱστορίας. Ὁ πολιτισμὸς τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ὑπῆρξε πολιτισμὸς τῆς κατάκτησης και τῆς κυριαρχίας. Ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ἀνακτῆσει τὴν μὲ νόημα ἱστορικὴ του προοπτικὴ, ἂν δὲν ἀποκαταστήσει προηγουμένως τὴν ὀρθὴ σχέση φύσης και ἱστορίας, οἰκονομίας και κοινωνίας.

Ἡ τρέχουσα κρίση ἀποκαλύπτει τὸ ἀνθρωπολογικὸ κενὸ τοῦ σύγχρονου δυτικῶν πολιτισμοῦ. Ὅσο ἡ πολιτικὴ οἰκονομία θὰ ἐπιχειρεῖ νὰ λύσει τὸ πρόβλημα μονοσήμαντα μὲ «τεχνικὲς λύσεις», τὸ πρόβλημα θὰ ὀξύνεται και θὰ διαιωνίζεται, λεηλατώντας τις ζωὲς τῶν ἀνθρώπων και τῶν λαῶν. Εἶναι καιρὸς οἱ χριστιανοὶ νὰ ἐπαναφέρουν δυναμικά στὸ προσκήνιο τὸ ζήτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης ὡς πρόβλημα πνευματικὸ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου και τοῦ κόσμου.

Σταῦρος Γιαγκάζογλου